


Regionální geografie České republiky 2

2. přednáška

Vývoj územně-správního členění ČR



Etapy vývoje (krajského systému zřízení)

1. etapa: počátky od pol. 13. stol. – stavovské zřízení

2. etapa: po porážce na Bílé hoře

□ Ferdinand II. Habsburský

– Obnovené zřízení zemské pro Čechy (1627)

– Obnovené zřízení zemské pro Moravu (1628)

□ 1749 změna sídla z Prahy do Vídně

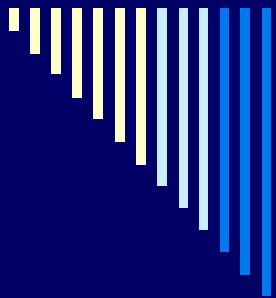
1751 – reforma krajské správy (hejtmani zeměpanskými úředníky)

Čechy – 17 krajů

Morava – 6 krajů

Slezsko – 2 kraje

1784 – reforma Josefa II. – vznik krajských úřadů, obce - rychtáři



3. etapa: po revoluci 1848 – utužení státní správy (absolutismus)

- zrušení poddanství, rozvoj moderní společnosti, hospodářský rozvoj, industrializace atd. ⇒ potřeba územně-správní a soudní reformy (důvod: efektivní státní správa pro potřeby výběru daní)
- reforma z roku 1850
- reforma z roku 1855

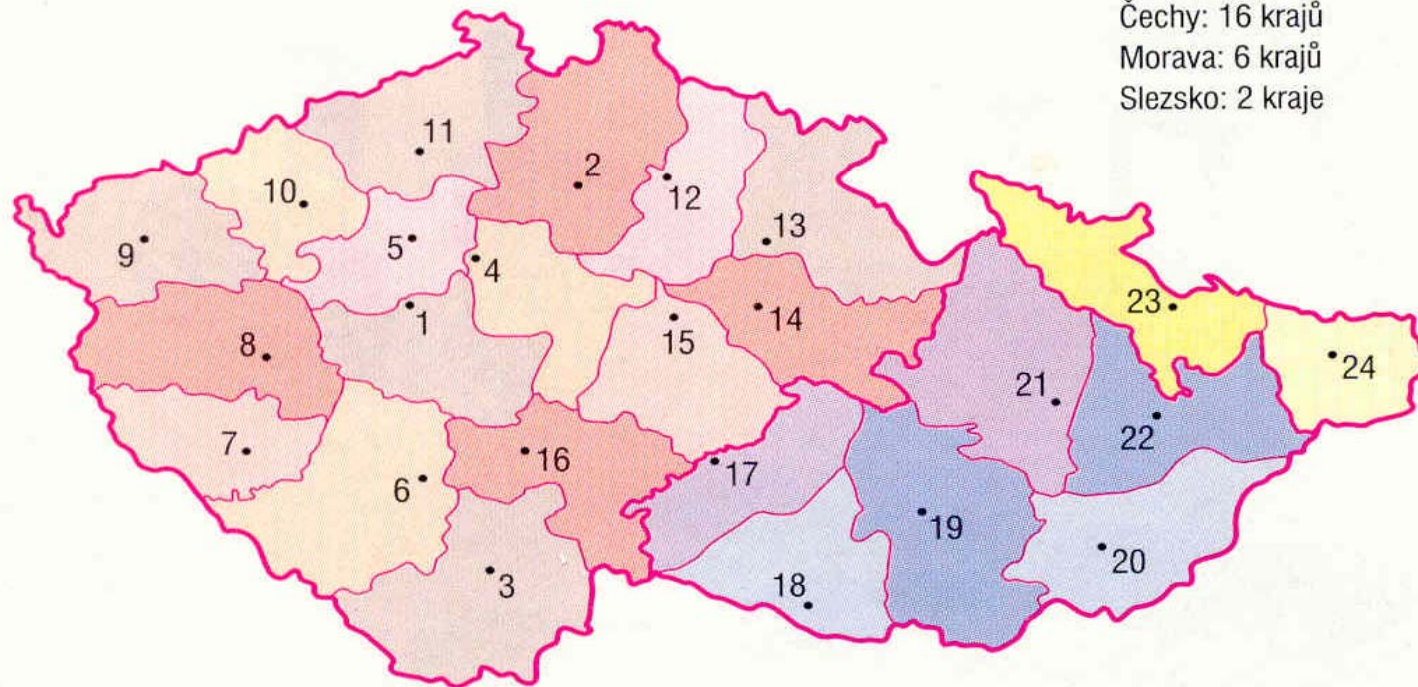


Reforma 1850

- císařské nařízení z 26.6.1849 (s účinností od r. 1850)
- **politické okresy** – základní článek státní správy, vyšší jednotky kraje, nejvyšší země, v každém politickém okrese zřízeno okresní hejtmanství
- **obce** – základní článek samosprávy
- obce seskupeny do tzv. berních okresů – tzv. **soudní okresy**

Obr. č. 1: ÚZEMNĚSPRÁVNÍ ČLENĚNÍ PŘED ROKEM 1850

Čechy: 16 krajů
Morava: 6 krajů
Slezsko: 2 kraje



1. BEROUN

2. MLADÁ BOLESLAV

3. ČESKÉ BUDĚJOVICE

4. PRAHA

5. SLANÝ

6. PÍSEK (PRÁCHEŇSKO)

7. KLATOVY

8. PLZEŇ

9. LOKET

10. ŽATEC

11. LITOMĚŘICE

12. JIČÍN

13. HRADEC KRÁLOVÉ

14. CHRUDIM

15. ČÁSLAV

16. TÁBOR

17. JIHLAVA

18. ZNOJMO

19. BRNO

20. UHERSKÉ HRADIŠTĚ

21. OLOMOUČ

22. HRANICE

23. OPAVA

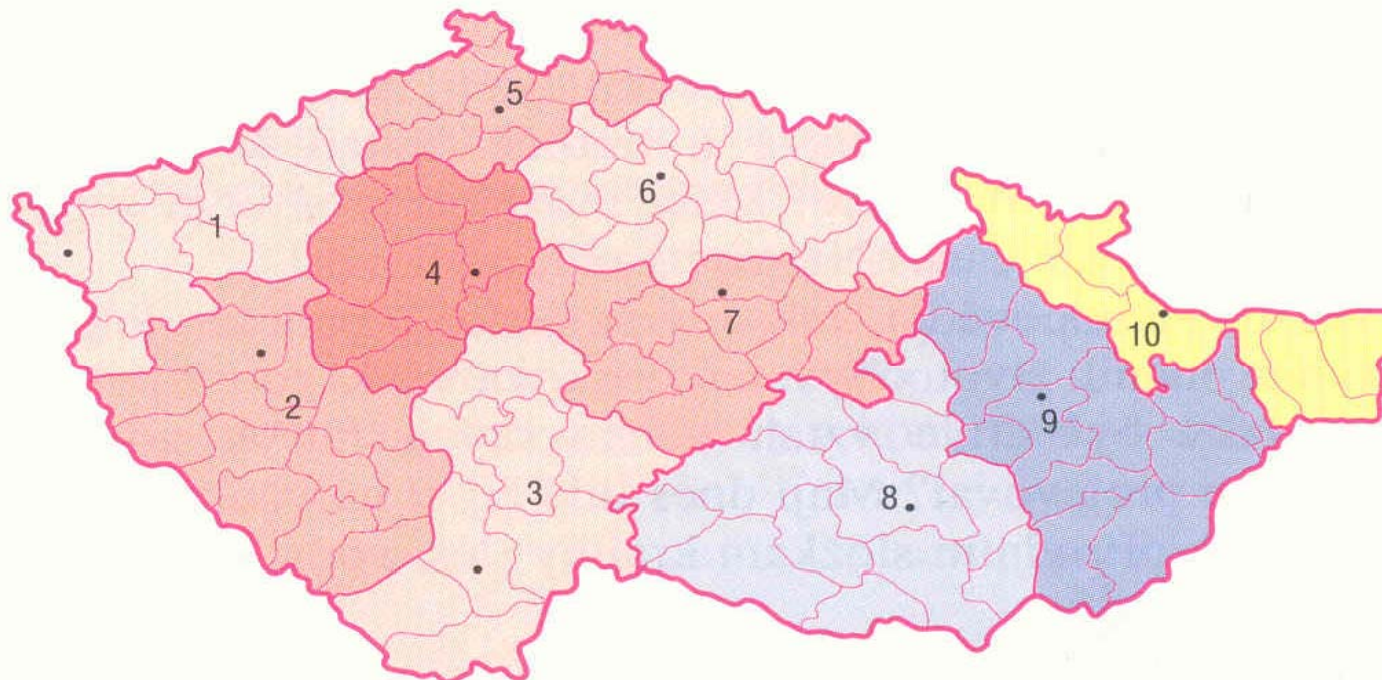
24. TĚŠÍN



Reforma 1855

- politická i soudní moc propojeny – každý soudní okres se stává zároveň i okresem politickým
 - kraje postupně do r. 1868 rušeny – roste vliv zemských místodržitelství
 - 1868 – rozdělení politické a soudní moci (zpět zřízená okresní hejtmanství), až do r. 1949
-

Obr. č. 2: ÚZEMNĚSPRÁVNÍ ČLENĚNÍ 1850–1855



3 země:

Čechy: 7 krajů, 79 politických okresů

Morava: 2 kraje, 25 pol. okresů

Slezsko: 1 kraj, 7 pol. okresů

1. CHEBSKÝ

2. PLZEŇSKÝ

3. BUDĚJOVICKÝ

4. PRAŽSKÝ

5. ČESKOLIPSKÝ

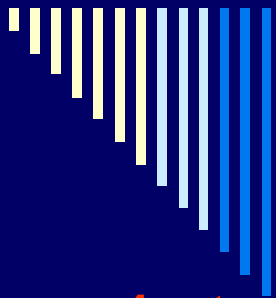
6. JIČÍNSKÝ

7. PARDUBICKÝ

8. BRNĚNSKÝ

9. OLOMOUCKÝ

10. SLEZSKO



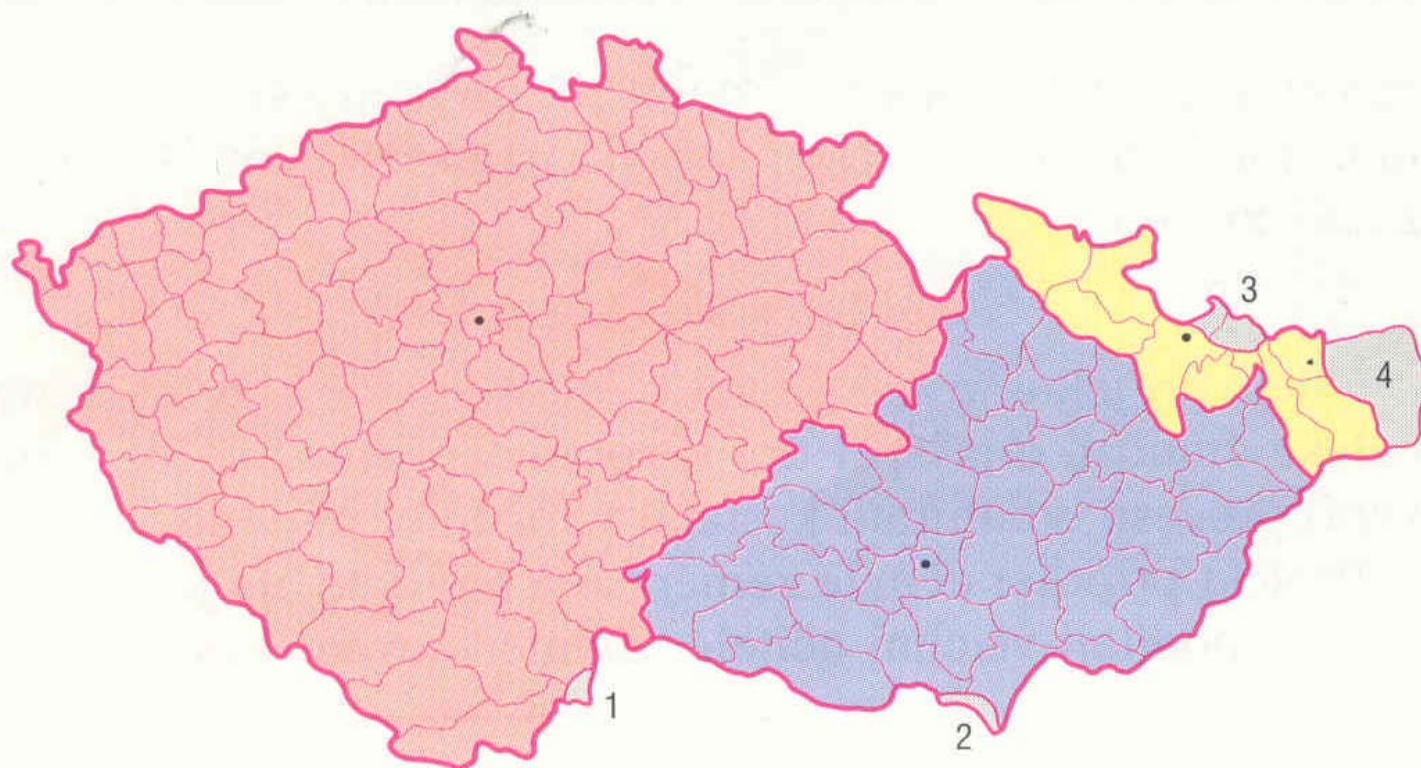
4. etapa: po roce 1918

- 1921 – 1928: pokus o zřízení tzv. žup (existovaly pouze na Slovensku)
- 1928: zemské zřízení (země Česká, Moravskoslezská, Slovenská a Podkarpatská Rus)

5. etapa: po roce 1948

- 1949: zestátnění veřejné správy
 - obnoveny kraje (13),
 - zrušena tzv. statutární města
- nové okresy (do jisté míry reflektovaly hranice bývalých soudních okresů)
- 1960: zúžení územně-správního členění na 7 krajů a 76 okresů

Obr. č. 3: STAV ÚZEMNĚSPRÁVNÍHO ČLENĚNÍ K ROKU 1930



2 země:

Čechy: 105 politických okresů

Moravskoslezská země: 45 polických okresů
zemská hranice před rokem 1928

SPECIFICKÁ ÚZEMÍ:

1. Vitorazsko

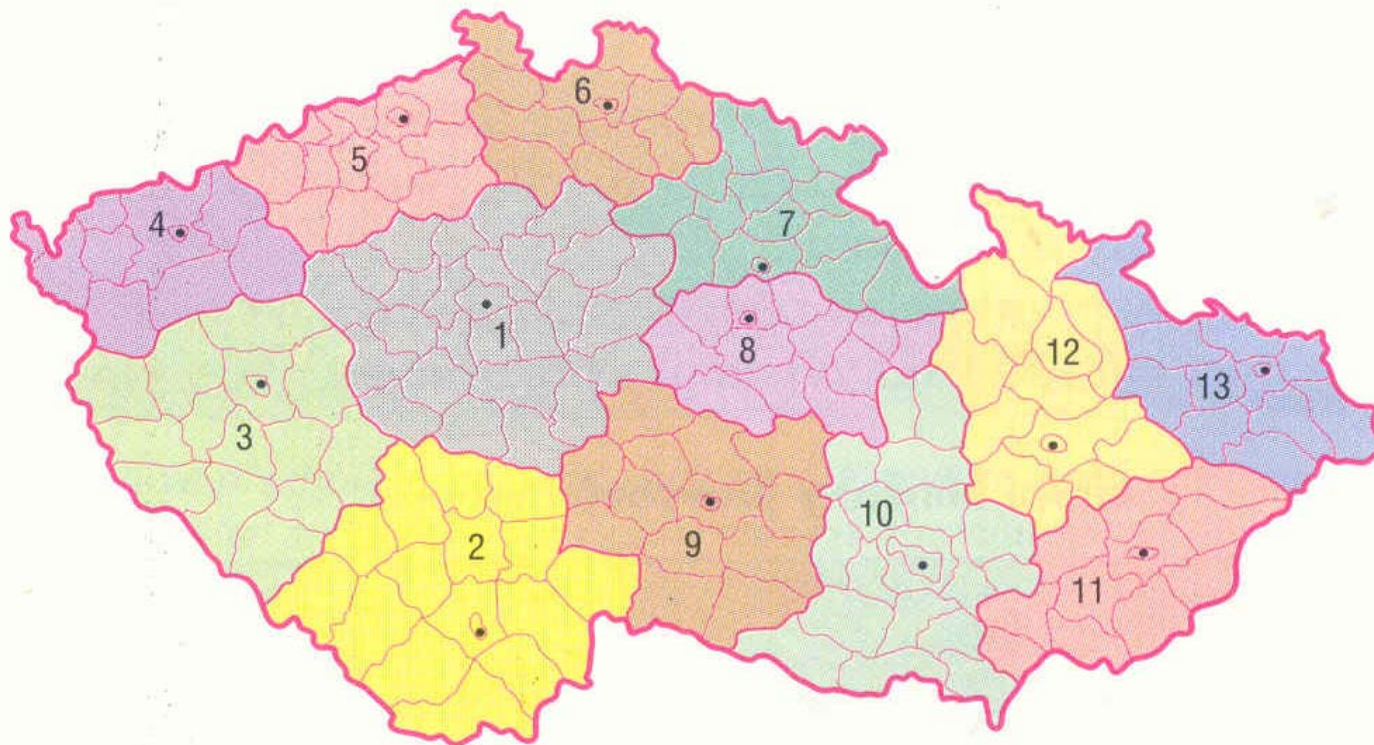
2. Valticko

3. Hlučínsko

4. část Těšínska

odstoupená Polsku

Obr. č. 4: ÚZEMNĚSPRÁVNÍ ČLENĚNÍ MEZI ROKY 1949–1960



13 krajů, 187 okresů

1. PRAŽSKÝ

2. ČESKOBUDĚJOVICKÝ

3. PLZEŇSKÝ

4. KARLOVARSKÝ

5. ÚSTECKÝ

6. LIBERECKÝ

7. HRADECKÝ

8. PARDUBICKÝ

9. JIHLAVSKÝ

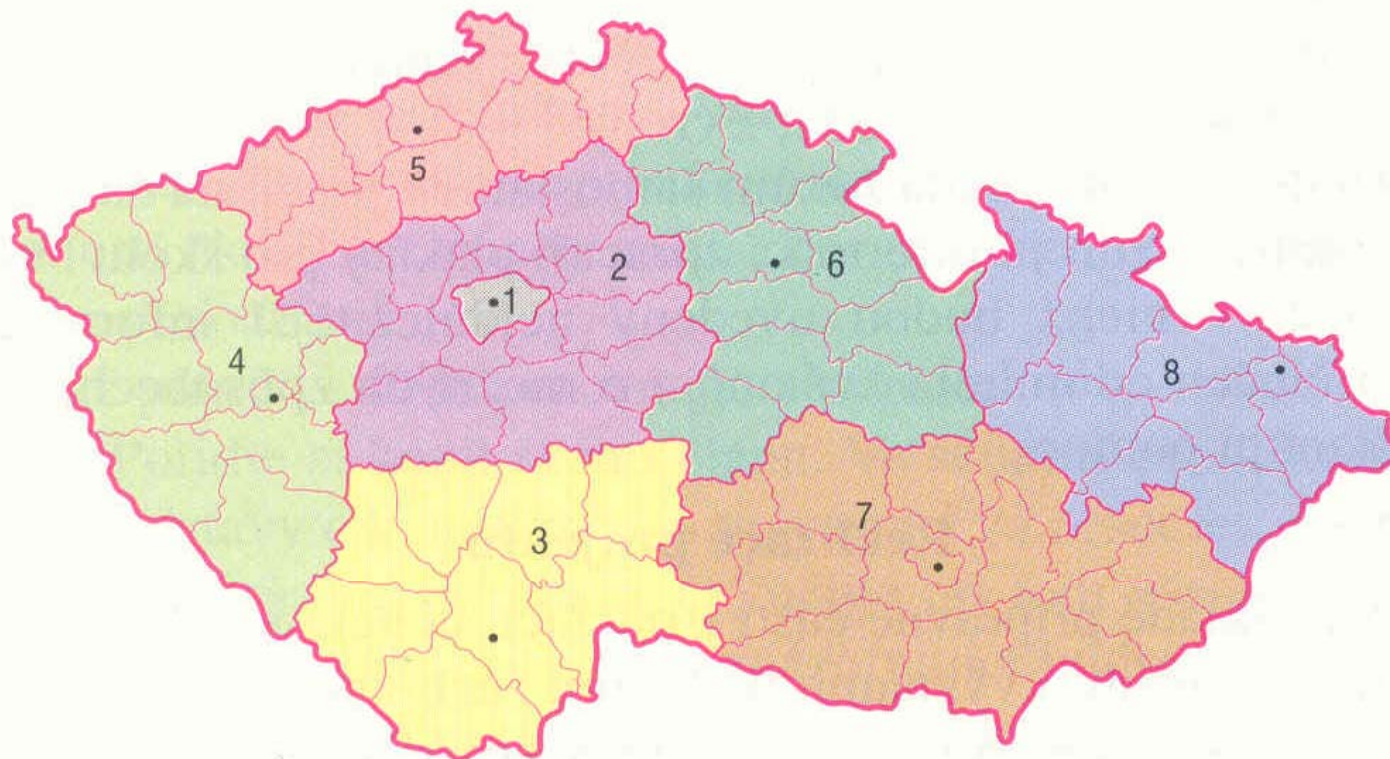
10. BRNĚNSKÝ

11. ZLÍNSKÝ

12. OLOMOUCKÝ

13. OSTRAVSKÝ

Obr. č. 5: ÚZEMNĚSPRÁVNÍ ČLENĚNÍ 1960–1990



8 krajů, 75 okresů

1. HLAVNÍ MĚSTO PRAHA
2. STŘEDOČESKÝ
3. JIHOČESKÝ
4. ZÁPADOČESKÝ

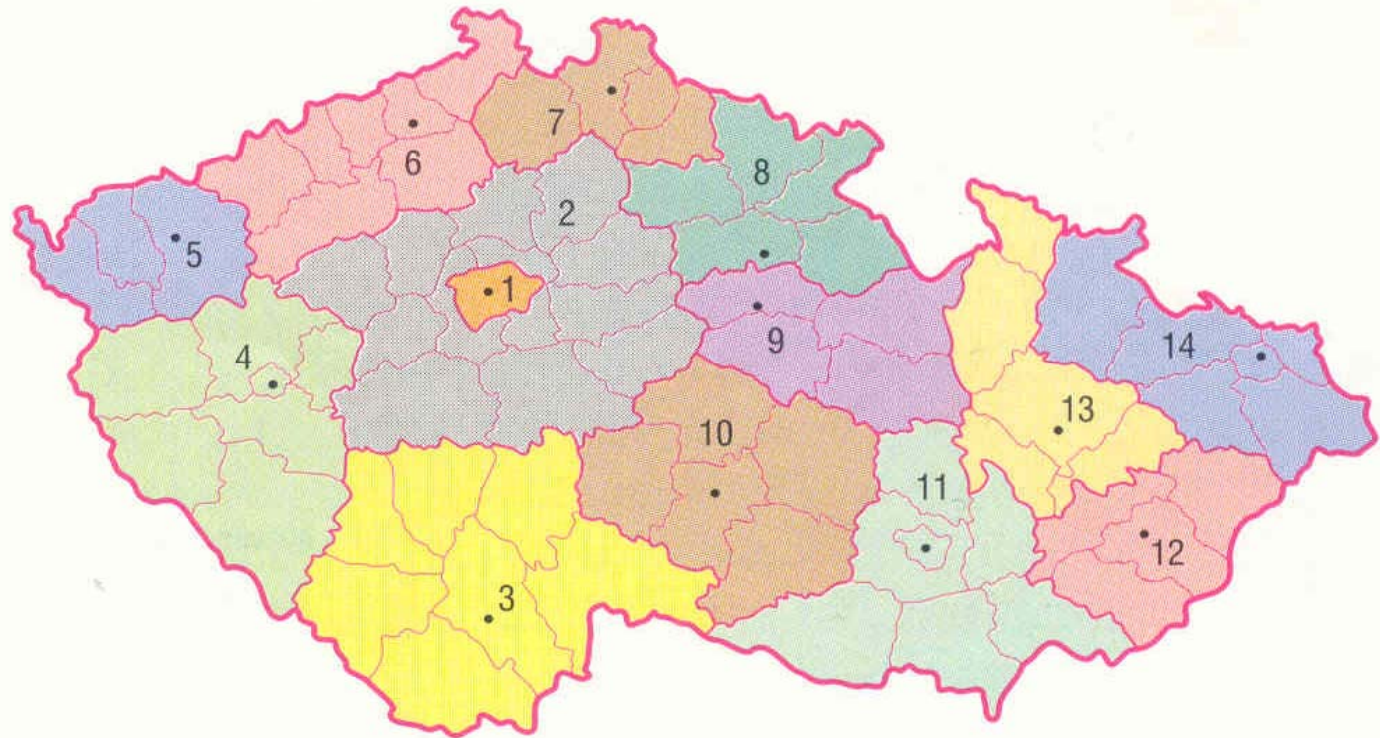
5. SEVEROČESKÝ
6. VÝCHODOČESKÝ
7. JIHOMORAVSKÝ
8. SEVEROMORAVSKÝ

6. etapa: po roce 1989

- principiální rozdělení veřejné správy na státní správu a samosprávu
- **obce** – základní územně správní celek
- **krajské zřízení:**
 - 1990: zrušeny KNV
 - 2000: nové kraje
- reforma k 1. 1. 2003
 - **správní obvody obcí II. a III. typu** (POÚ a ORP)
 - dosavadní změny průběhu krajských hranic (Tišnovsko, Moravskobrounsko)



Obr. č. 6: ÚZEMNĚSPRÁVNÍ ČLENĚNÍ 2000



14 VÚSC, 76 okresů

1. PRAHA

2. STŘEDOČESKÝ

3. BUDĚJOVICKÝ

4. PLZEŇSKÝ

5. KARLOVARSKÝ

6. ÚSTECKÝ

7. LIBERECKÝ

8. KRÁLOVÉHRADECKÝ

9. PARDUBICKÝ

10. JIHLAVSKÝ

11. BRNĚNSKÝ

12. ZLÍNSKÝ

13. OLMOUCKÝ

14. OSTRAVSKÝ

Obce s rozšířenou působností



Obce s rozšířenou působností (RP) vznikly k 1. 1. 2003 a nahradily okresní členění.

počet obcí s rozšířenou působností: 205

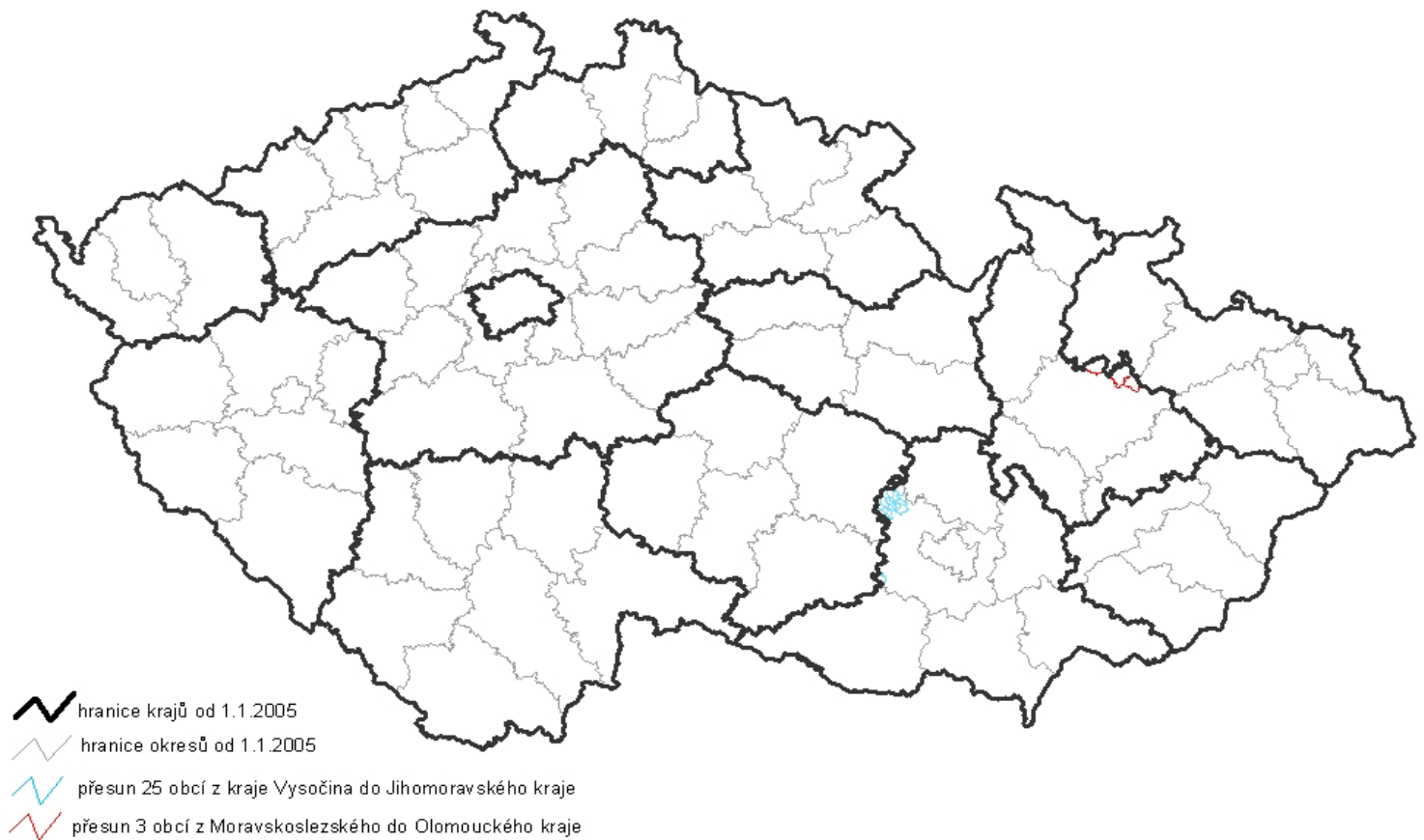
hranice obce s rozšířenou působností

obec s rozšířenou působností (od 1. 1. 2003)



Změny hranic krajů

Změny v územní struktuře krajů a okresů k 1.1. 2005



Administrativní členění a EU - členění NUTS

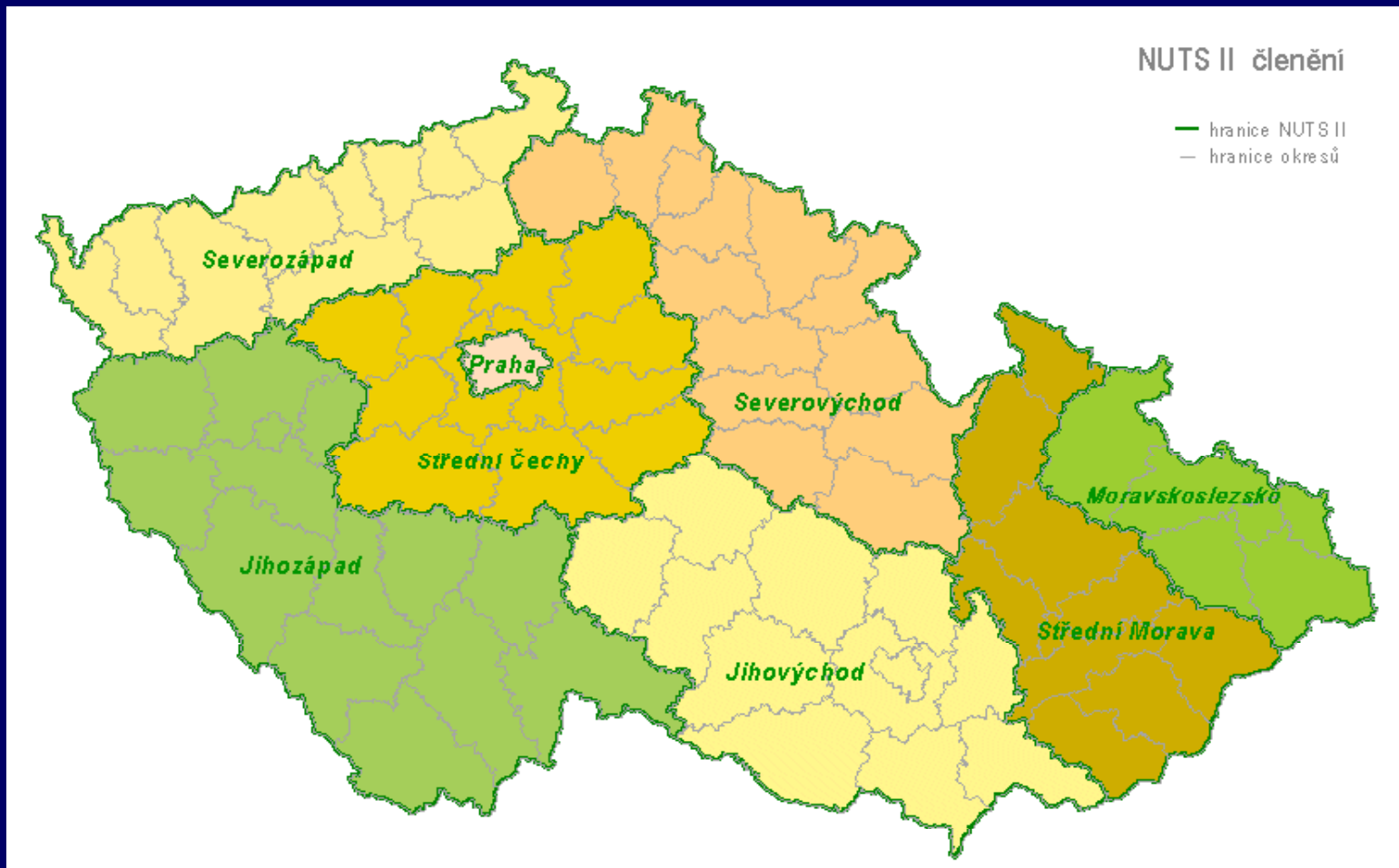
- NUTS 5 - obce
- NUTS 4 - okresy (76 okresů + Praha)
- NUTS 3 - VÚSC, kraje (13 krajů + Praha)
- NUTS 2 - sdružené kraje (8 jednotek)
- NUTS 1 - sdružené NUTS 2 - území celé ČR

Od 1. 1. 2008:

- NUTS končí na úrovni NUTS 3
- ruší se NUTS 4
- Klasifikace NUTS (1-3)
- Klasifikace LAU (1-2)
- LAU 1 = dřívější NUTS 4
- LAU 2 = dřívější NUTS 5



NUTS II členění





Zemská hranice Čechy – Morava

- **Historická hranice mezi Čechami a Moravou**
 - Markrabství moravské (od konce 12. století)
 - Morava **samostatným politicko-správním celkem**, který měl své **zemské hranice**
- Snahy o zrušení zemské hranice:
 - hned po vzniku samostatné ČSR: zákon č. 126/1920 Sb. o zřízení župních a okresních úřadů
 - období okupace: Mnichovská dohoda → část území na severu součástí župy Sudetenland, na jihu Niederdonau → zkrácení zemské hranice
- **Správní reforma z roku 1949**: zrušení zemského členění
→ nerespektování historické hranice